

2 0 2 6

LOGIC AND PHILOSOPHY

Full Marks : 100

Pass Marks : 30

Time : 3 hours

The figures in the margin indicate full marks for the questions

ALLOTMENT OF MARKS

Q. No. 1 carries 1 mark each	:	$1 \times 12 = 12$
Q. Nos. 2-13 carry 2 marks each	:	$2 \times 12 = 24$
Q. Nos. 14-23 carry 4 marks each	:	$4 \times 10 = 40$
Q. Nos. 24-27 carry 6 marks each	:	$6 \times 4 = 24$

Total = 100

140518

1. Give very short answer :

1×12=12

অতি চমু উত্তৰ দিয়া :

অতি সংক্ষিপ্ত উত্তৰ দাও :

গুমুঙৈ ফিননায লিৰ :

(a) "Inductive logic deals with both formal and material truth." Is it true?

“আগমন অনুমান আকাৰগত আৰু বস্তুগত উভয় সত্যতাৰ লগত জড়িত।” এইটো সত্যনে?

“আগমন অনুমান আকাৰগত ও বস্তুগত উভয় সত্যতাৰ সঙ্গ জড়িত।” এটি কী সত্য?

“দাজাৰথাই জুক্তিবিগিয়ানা খান্থিয়াৰি আরো बेसादारि सैथोथि मोननै जोंबो सोमोन्दो लाखियो।” बे बुंथिया सैथो ना?

(b) What is the essence of induction?

आगमनৰ मूल लक्षण कि ?

आगमनर मूल लक्षण की ?

दাজाबथाइनि गुबै बाथ्राया (Essence of induction) मा?

(c) Fill in the blank :

খালী ঠাই পূৰণ কৰাঁ :

शून्यस्थान पूर्ण करो :

लांदां जायगाखौ आबुं खालाम :

The Law of uniformity of Nature is a _____ ground of induction.

प्रकृतिर एकरूपता विधि आगमन अनुमानर _____ भित्ति ।

प्रकृतिर एकरूपता विधि आगमन अनुमानेर _____ भित्ति ।

मिथिंगानि गोरोबथि खान्थिया मोनसे _____ दাজाबथाइनि बिथा ।

(d) "Cause is unconditional, invariable, immediate antecedent to the effect." Is the statement true?

“কাৰণ কাৰ্যৰ চৰ্তহীন, নিয়ত, অব্যাহিত পূৰ্ববর্তী ঘটনা।” এই কথাৰ সত্যনে?

“कारण कार्यर शर्तहीन, नियत, अव्यवहित पूर्ववती घटना।” उक्ति की सत्य ?

“जाहोना जाबाय रादाय गैयाजासे, सोलायस्तु आरो बेनि फिनजाथाइनि हरखाब जायो।” बेयो सैथो ना?

(e) "Observation is finding a fact and experiment is making one." Write true or false.

“पर्यवेक्षण हैछे घटनार आरिझार आरु परीक्षण हैछे घटनार सृष्टि।” सँचा ने मिथा लिथाँ ।

“पर्यवेक्षण হলো একটি ঘটনার আবিষ্কার এবং পরীক্ষণ হলো একটি ঘটনার সৃষ্টি।” সত্য না মিথ্যা লেখো ।

“नोजोरथि होनाया मोनसे सैथोथिखौ दिहुननाय आरो मोनसे आनजाद नायनाय सोरजिनाय।” सैथो एबा नंखाय लिर।

(f) What is the first stage of Hypothesis?

प्रकल्प प्रथम स्तरटो कि ?

प्रकल्पे प्रथम स्तरटि की ?

मोनसे सानमिजिंथिनायनि गिबि थाखोआ मा?

(g) How many instances are required for the method of difference?

व्यतिरेकी प्रणालीर बाबे केईटा दृष्टान्तर प्रयोजन ?

व्यतिरेकी प्रणालीर जन्य कतगुलि दृष्टान्तेर प्रयोजन ?

फारागथि आदबनि थाखाय मोनबोसे बिदिन्थिफोरनि गोनां?

(h) Who is the founder of Scientific Realism?

বৈজ্ঞানিক বাস্তববাদৰ প্ৰবৰ্তক কোন ?

বৈজ্ঞানিক বাস্তববাদেৰ প্ৰবৰ্তক কে ?

বিগিয়ানারি মোগথাংবাদনি গায়সনগিরি সোর?

(i) Who is the propounder of 'esse est percipi'?

'অস্তিত্ব প্ৰত্যক্ষ নিৰ্ভৰ' কথাষাৰৰ প্ৰবক্তা কোন ?

'অস্তিত্ব প্ৰত্যক্ষ নিৰ্ভৰ' তত্ত্বেৰ প্ৰবৰ্তক কে ?

'Esse est percipi' নি গায়সনগিরিআ সোর?

(j) "Ethics is a normative science." Is the statement true?

"নীতিবিদ্যা এক আদৰ্শনিষ্ঠ বিজ্ঞান।" এই কথাষাৰ সত্যনে ?

"নীতিবিদ্যা একটি আদৰ্শনিষ্ঠ বিজ্ঞান।" উক্তিটি কী সত্য ?

"बोसोन विगियाना मोनसे मानथाइ गोनां विगियान।" बे बुंथिया सैथो ना?

(k) How many Purusharthas are there?

পুৰুষাৰ্থ কেইপ্ৰকাৰৰ ?

পুৰুষাৰ্থ কয় প্ৰকাৰেৰ ?

পুৰুষাৰ্থফোৰা মোনবেসে দং?

(l) "Religion is morality touched with emotion." Who said this statement?

"ধৰ্ম হ'ল আবেগস্পৰ্শিত নৈতিকতা।" কথাষাৰ কোনে কৈছিল ?

"ধৰ্ম হলো আবেগস্পৰ্শিত নৈতিকতা।" উক্তিটি কে কৰেছিলেন ?

"धोरोमा आबेगजो दांजानाय नैतिकता।" सोर बुंदोमोन?

2. What do you mean by bad Analogy? 2

কু-সাদৃশ্যানুমান বুলিলে কি বুজা ?

কু-সাদৃশ্যানুমান বলতে की बोबो ?

गान्नि महरसेनि औंथिआ मा?

Or / নাইবা / অথবা / এৰা

What is induction proper?

প্ৰকৃত আগমন কাক বোলে ?

প্ৰকৃত আগমন কাকে বলে ?

दाजाबथाइ आरजाथावा मा?

3. What do you understand by formal ground of induction? 2

আগমনৰ আকাৰগত ভিত্তি বুলিলে কি বুজা ?

আগমনেৰ আকাৰগত ভিত্তি বলতে की बोबो ?

दाजाबथाइयारि महरारि बुडोब्ला नों मा बुजियो?

Or / নাইবা / অথবা / এৰা

What are the types of condition?

উপকাৰণৰ প্ৰকাৰসমূহ কি কি ?

शर्तेर प्रकारगुलि की की ?

थासारि (Condition) नि रोखोम एबा बाहागोफोरा मा मा?

4. Write two differences between non-observation and malobservation. 2

অপর্যবেক্ষণ আৰু ভ্ৰান্ত-পর্যবেক্ষণৰ মাজৰ দুটা পাৰ্থক্য লিখাঁ।

অপর্যবেক্ষণ ও ভ্ৰান্ত পর্যবেক্ষণের মধ্যে দুটি পাৰ্থক্য লেখো।

नोजोर होयि आरो गात्रि-नोजोरनि गेजेराव थानाय मोननै फारागथिफोरखौ लिर।

5. What do you mean by experiment? 2

পরীক্ষণ বুলিলে কি বুজা?

পরীক্ষণ বলতে কী বোঝো?

आनजाद नायनाय (Experiment) बुडोब्ला मा बुजियो?

6. Give an example of Hypothesis Concerning Agent. 2

कर्ता-सम्पकीय प्रकल्प एटा उदाहरण दिया।

कर्ता-सम्पकीय प्रकल्प एकटि उदाहरण दाओ।

थान्दै सोमोन्दोनि सानमोन्दांथिनि मोनसे बिदिन्थि हो।

7. Mention two canons of elimination. 2

अपसरणर दूटा सूत्र उल्लेख कर्वा।

अपसरणेर दूटि सूत्र उल्लेख करो।

एंगारनायनि नेमखान्थिखौ मोननै मुख'।

Or / नाईवा / अथवा / एबा

Write any two advantages of the method of Agreement.

अव्ययी पद्धतिर यिकोनो दूटा सुविधा लिखा।

अव्ययी पद्धतिर ये-कोनो दूटि सुविधा लेखो।

गोरोबथाइ आद'बनि जायखिजाया मोननै खाबु लिर।

8. Write any two criticisms of Naive Realism. 2

সৰল বাস্তববাদৰ যিকোনো দুটা সমালোচনা লিখাঁ।

সরল বাস্তববাদের যে-কোনো দুটি সমালোচনা লেখো।

गोरलै एबा सरासनसा मोगथांखान्थिनि (Naive or popular realism) जायखिजाया मोननै सावरायनाय लिर।

9. Define Objective Idealism. 2

আত্মগত ভাববাদৰ সংজ্ঞা দিয়া।

আত্মগত ভাববাদের সংজ্ঞা লেখো।

मुवायारि आदर्शबादनि औंथि बेखेव।

10. Give two examples of non-moral actions. 2

दूटा अनैतिक कर्मर उदाहरण दिया।

अनैतिक क्रियार दूटि उदाहरण दाओ।

आखल-सोमोन्दै नडै हाबानि मोननै बिदिन्थि हो।

Or / नाईवा / अथवा / एबा

What are the first two stages of voluntary action?

ঐচ্ছিক ক্রিয়াৰ প্ৰথম দুটা স্তৰ কি কি?

ঐচ্ছিক ক্রियार प्रथम दूटि स्तर की की?

गाव गोसो जानाय हाबानि गिबि मोननै थाखोफोरा मा मा?

Mention any two paths to attain Liberation. 2

মোক্ষ লাভৰ যিকোনো দুটা মার্গ উল্লেখ কৰা।

মোক্ষ লাভৰ যে-কোনো দুটি মার্গ উল্লেখ কৰো।

মক্ষ' (Moksa) এৰা দুখু সৈনানায়নি থাসারিনিফ্রায় উদাং জানায়নি জায়খিজায়া মোননৈ লামাখৌ মুখ'।

12. Define analogical hypothesis. 2

সাদৃশ্যমূলক প্রকল্পৰ সংজ্ঞা দিয়া।

সাদৃশ্যমূলক প্রকল্পৰ সংজ্ঞা লেখো।

মহরসেয়ারি সানমোনদান্থি (Analogical hypothesis) নি আঁথি বেখেব।

13. State two similarities between Religion and Morality. 2

ধর্ম আৰু নৈতিকতাৰ মাজৰ দুটা সাদৃশ্য উল্লেখ কৰা।

ধর্ম ও নৈতিকতাৰ মध्ये দুটি সাদৃশ্য উল্লেখ কৰো।

ধোরোম আরো बोसोन खान्थि (Religion and Morality) नि गेजेराव थानाय मोननै गोरबलायनायखौ मुख'।

14. What is induction? State two differences between Induction and Deduction. 2+2=4

আগমন কাক বোলে? আগমন আৰু নিগমনৰ মাজৰ দুটা পার্থক্য উল্লেখ কৰা।

আগমন কাকে বলে? আগমন ও নিগমনৰ মध्ये দুটি পার্থक्य उल्लेख कर्नो।

दाजाबथाइया मा? दाजाबथाइ आरो दानख'थाइनि गेजेराव थानाय मोननै फारागथि लिर।

Or / नाईवा / अथवा / एबा

State two points of similarities and two points of dissimilarities between scientific and unscientific induction. 2+2=4

बैज्ञानिक आरु अबैज्ञानिक आगमनर दुटा सार्दृश्या आरु दुटा बैसादृश्या उल्लेख कर्नो।

बैज्ञानिक ओ अबैज्ञानिक आगमनर दुटा सार्दृश्या ओ दुटा बैसादृश्या उल्लेख कर्नो।

बिगियानारि दाजाबथाइ आरो बिगियानारि नडै दाजाबथाइनि गेजेराव थानाय मोननै गोरबलायनाय आरो मोननै गोरबलायैखौ मुख'।

15. Write a short note on Paradox of Induction. 4

आगमनर विबोधाभासर ओपबत एटा चमू टोका लिखां।

आगमनर विबोधाभासरर उपर एकटि संक्षिप्त टोका लेखो।

गोरबलायैनि फारागथि (Paradox of induction) नि लिरसुंथाइ लिर।

16. Write a brief note on Aristotle's view of causation. 4

एबिष्ट'टलर कारण-सम्पकीय धारणाटोब ओपबत एटा चमू टोका लिखां।

आरिष्ट'टलर कारण-सम्पकीय धारणाटिर उपर एकटि संक्षिप्त टोका लेखो।

एरिस्टलनि जाथाइयारिनि सायाव नोजोरनि सायाव लिरसुंथाइ लिर।

Or / नाईवा / अथवा / एबा

What do you mean by intermixture of effects? What are its kinds? 2+2=4

कार्य-संमिश्रण वूलिले कि वुजा? इयाब प्रकारसमूह कि कि?

कार्य-संमिश्रण बलते की बोबो? एर प्रकारगुलि की की?

गोहोमफोरनि गलायमोनदेर बुडोब्ला मा बुजियो? बेनि बाहागो एबा रोखोमफोरा मा मा?

17. Write four characteristics of simple observation. 4
 সবল পর্যবেক্ষণৰ চাৰিটা বৈশিষ্ট্য লিখাঁ।
 সরল পর্যবেক্ষণৰ চাৰিটা বৈশিষ্ট্য লেখো।
 নোজোৰ হোনাযনি (Observation) নি মৌনৰৈ আখুথাই লিৰ।
18. Explain, in brief, the different stages of hypothesis. 4
 প্রকল্পৰ বিভিন্ন স্তৰসমূহ চমুকৈ ব্যাখ্যা কৰাঁ।
 প্রকল্পৰ বিভিন্ন স্তৰগুলি সংক্ষেপে ব্যাখ্যা কৰো।
 সানমৌনদাঁথি (Hypothesis) নি গুৰুন গুৰুন বাহাগৌফৌরখৌ গুসুঙৈ সাবরায়।

19. Write two advantages and two disadvantages of the method of concomitant variation. 2+2=4
 সহ-পৰিবৰ্তন প্রণালীৰ দুটা সুবিধা আৰু দুটা অসুবিধা লিখাঁ।
 সহ-পৰিবৰ্তন প্রণালীৰ দুটি সুবিধা ও দুটি অসুবিধা লেখো।
 লেঙাই সৌলায়থাইনি আদৰনি মৌনৰৈ খাবু আরো বেখাবু/অসুবিদাখৌ লিৰ।

Or /নাইবা/অথবা/এবা

What is the method of Residues? Mention the canon of elimination used in this method. 2+2=4

- পৰিশেষ প্রণালী কাক বোলে? এই পদ্ধতিত ব্যবহৃত অপসৰণৰ সূত্রটো উল্লেখ কৰাঁ।
 পৰিশেষ প্রণালী কাকে বলে? এই পদ্ধতিতে ব্যবহৃত অপসৰণৰ সূত্রটি উল্লেখ কৰো।
 আদ্রা থালাঁনায় আদ'ব মাখৌ বুঙো? গৌরৌবথা আরো ফাৰাগথি জথাই আদ'বাব
 বাহায়জানায় এংগারনায় খান্খিখৌ মুখ'না লিৰ।

20. Mention four differences between primary and secondary qualities. 4
 মুখ্য আৰু গৌণ গুণৰ মাজত থকা চাৰিটা পাৰ্থক্য উল্লেখ কৰাঁ।
 মুখ্য ও গৌণ গুণৰ মध्ये থকা চাৰিটা পাৰ্থক্য উল্লেখ কৰো।
 গুদি গুণ আরো গেজেরারি গুণনি গেজেরাব থানায় মৌনৰৈ ফাৰাগথিখৌ লিৰ।

Or /নাইবা/অথবা/এবা

What is Subjective Idealism? State two criticisms of it. 2+2=4

- আত্মগত ভাববাদ কাক বোলে? ইয়াৰ দুটা সমালোচনা উল্লেখ কৰাঁ।
 আত্মগত ভাববাদ কাকে বলে? এর দুটি সমালোচনা উল্লেখ কৰো।
 গাবারি আদর্শবাদআ মাখৌ বুঙো? বেনি মৌনৰৈ বিজিৰথাই হৌ।

21. Define Ethics. Why is Ethics called a normative science? 1+3=4

- নীতিবিদ্যাৰ সংজ্ঞা দিয়া। নীতিবিদ্যাক কিয় আদর্শনিষ্ঠ বিজ্ঞান বুলি কোৱা হয়?
 নীতিবিদ্যাৰ সংজ্ঞা লেখো। নীতিবিদ্যাকে কেন আদর্শনিষ্ঠ বিজ্ঞান বলা হয়?
 বৌসৌন বিগিয়ান (Ethics) মাখৌ বুঙো? বৌসৌন বিগিয়ানখৌ মানৌ আদর্শ বিগিয়ান
 বুনায় জায়ো?

Or /নাইবা/অথবা/এবা

Briefly explain the mental stage of voluntary action. 4

- ঐচ্ছিক ক্রিয়াৰ মানসিক স্তৰটো চমুকৈ ব্যাখ্যা কৰাঁ।
 ঐচ্ছিক ক্রিয়াৰ মানসিক স্তৰটি সংক্ষেপে ব্যাখ্যা কৰো।
 গাবগৌসৌআরি মাবথাইনি গৌসৌয়ারি থাখৌখৌ বিজিৰ।

22. Explain the concept of Dharma as a Purushartha. 4

পুরুষার্থ হিচাপে ধর্মৰ ধাৰণাটো ব্যাখ্যা কৰা।

পুরুষার্থ হিসেবে ধর্মের ধাৰণাটি ব্যাখ্যা কৰো।

পুরুষার্থ মহৰী ধোৰোমনি বেখেবথি এৰা মোনদাংখিৰী লিৰ।

23. State the characteristics of Religion. 4

ধর্মৰ বৈশিষ্ট্যসমূহ উল্লেখ কৰা।

ধর্মের বৈশিষ্ট্যগুলি উল্লেখ কৰো।

ধোৰোমনি আখুথাইফোৰখী মুখ'।

Or /নাইবা/অথবা/এৰা

Mention four dissimilarities between Religion and Morality.

ধর্ম আৰু নৈতিকতাৰ মাজৰ চাৰিটা বৈসাদৃশ্য উল্লেখ কৰা।

ধর্ম ও নৈতিকতার মধ্যে চারটি বৈসাদৃশ্য উল্লেখ কৰো।

ধোৰোম আরো বোসেন খ্ৰান্থিনি গেজেৰাব থানায গোৰোবলাই মোনৰী লিৰ।

24. What is unscientific induction? State the characteristics of it. 2+4=6

অবৈজ্ঞানিক আগমন কাক বোলে? ইয়াৰ বৈশিষ্ট্যসমূহ উল্লেখ কৰা।

অবৈজ্ঞানিক আগমন কাকে বলে? এর বৈশিষ্ট্যগুলি উল্লেখ কৰো।

বিগিয়ানারি নই দাজাৰথাই মাখী বুভো? বেনি আখুথাইখী লিৰ।

Or /নাইবা/অথবা/এৰা

Define Analogy with example. Mention two similarities and two dissimilarities between Analogy and Scientific Induction. 2+4=6

উদাহৰণসহ সাদৃশ্যানুমানৰ সংজ্ঞা দিয়া। সাদৃশ্যানুমান আৰু বৈজ্ঞানিক আগমনৰ মাজৰ দুটা সাদৃশ্য আৰু দুটা বৈসাদৃশ্য উল্লেখ কৰা।

উদাহৰণসহ সাদৃশ্যানুমানের সংজ্ঞা লেখো। সাদৃশ্যানুমান ও বৈজ্ঞানিক আগমনের মধ্যে দুটি সাদৃশ্য ও দুটি বৈসাদৃশ্য উল্লেখ কৰো।

মহৰসেনি বুংফুরলুখী বিদিত্থিৰী লোগোসে লিৰ। বিগিয়ানারি দাজাৰথাই আরো মহৰসেনি গেজেৰাব থানায গোৰোবলাইনায আরো গোৰোবলাইখী মোনৰী মোনৰী লিৰ।

25. How many types of causes are there and what are these according to Aristotle? Explain about each of them. 2+4=6

এৰিষ্ট'টলৰ মতে কাৰণ কেইপ্ৰকাৰৰ আৰু সেইসমূহ কি কি? প্ৰত্যেকৰে এটা ব্যাখ্যা আগবঢ়োৱা।

অ্যারিষ্টটলের মতে কারণ কয় প্ৰকাৰ ও সেগুলি কী কী? প্ৰত্যেকটিৰ বিষয়ে ব্যাখ্যা দাও।

জাহোনা (Causes) মোনবোসে ৰোখোমনি? এৰিষ্টটলনি ৰাদিব্লা জাহোনা মোনবেসে? বিজিৰনা লিৰ।

Or /নাইবা/অথবা/এৰা

What is observation? Mention the general conditions of it. 2+4=6

পৰ্যবেক্ষণ কাক বোলে? ইয়াৰ সাধাৰণ চৰ্তসমূহ উল্লেখ কৰা।

পৰ্যবেক্ষণ কাকে বলে? এর সাধাৰণ শৰ্তগুলি উল্লেখ কৰো।

নোজোর হোনাযা মাখী বুভো? বেনি সরাসন্না থাসারি (General conditions) খী লিৰ।

26. What is hypothesis? Explain any two conditions of valid hypothesis. 2+(2+2)=6

প্রকল্প কাক বোলে? বৈধ প্রকল্পৰ যিকোনো দুটা চৰ্ত ব্যাখ্যা কৰা।

প্রকল্প কাকে বলে? বৈধ প্রকল্পের যে-কোনো দুটি শর্ত ব্যাখ্যা করো।

সানমোন্দাংখি (Hypothesis) আ মাখৌ বুডো? গনায়জাথাব সানমোন্দাংখিনি জায়খিজায়া মোননৈ থাসারিখৌ বিজির।

Or / নাইবা / অথবা / এবা

Explain the different kinds of hypothesis with examples. 6

উদাহরণসহ প্রকল্পৰ বিভিন্ন প্রকাৰসমূহ ব্যাখ্যা কৰা।

উদাহরণসহ প্রকল্পের বিভিন্ন প্রকারগুলি ব্যাখ্যা করো।

গুবুন গুবুন রোখোমনি সানমোন্দাংখিখৌ বিদিংখিজোঁ লোগোসে লির।

27. Explain, with suitable example, the joint method of agreement and difference. 6

উপযুক্ত উদাহরণসহ মিশ্র অধ্বয়ী-ব্যতিরেকী প্রণালীটো ব্যাখ্যা কৰা।

উপযুক্ত উদাহরণসহযোগে মিশ্র অধ্বয়ী-ব্যতিরেকী প্রণালীটি ব্যাখ্যা করো।

জথাই আদ'বনি গোৰোবথা আরো ফাৰাগথিখৌ আরজাথাব বিদিংখিজোঁ বিজিরনা লির।

Or / নাইবা / অথবা / এবা

Define method of difference with example. State two advantages and two disadvantages of this method. 2+(2+2)=6

উদাহরণসহ ব্যতিরেকী প্রণালীৰ সংজ্ঞা দিয়া। এই পদ্ধতিৰ দুটা সুবিধা আৰু দুটা অসুবিধা উল্লেখ কৰা।

উদাহরণসহ ব্যতিরেকী প্রণালীর সংজ্ঞা দাও। এই পদ্ধতির দুটি সুবিধা ও দুটি অসুবিধা উল্লেখ করো।

ফাৰাগথিনি আদ'বখৌ বিদিংখিজোঁ লোগোসে বেখেব। বে আদ'বনি মোননৈ খাবু আরো অসুবিদাখৌ মুখ'।

***